

**Határon túli magyarság a 21.
században - Konferencia-sorozat a
Sándor-palotában, Budapest.**

2006. november 30.

***Identitás-megőrzés tömbben és
szórványban***

Gábrity Molnár Irén:

***IDENTITÁSUNK
NYOMÁBAN***

VAJDASÁG

2006. november 30. Budapest

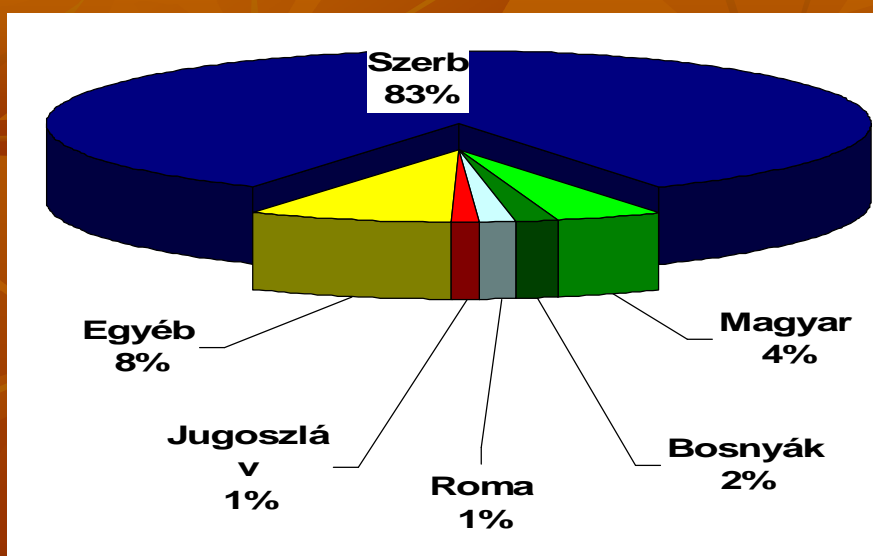
Előadásvázlat:

- demográfiai helyzetkép
- nemzetiségi részarányok
- kisebbségi léthelyzet - szórványsors
- oktatás statisztika, pedagógushiány
- intézményhálózat
- tervek és esélyek
- konklúzió

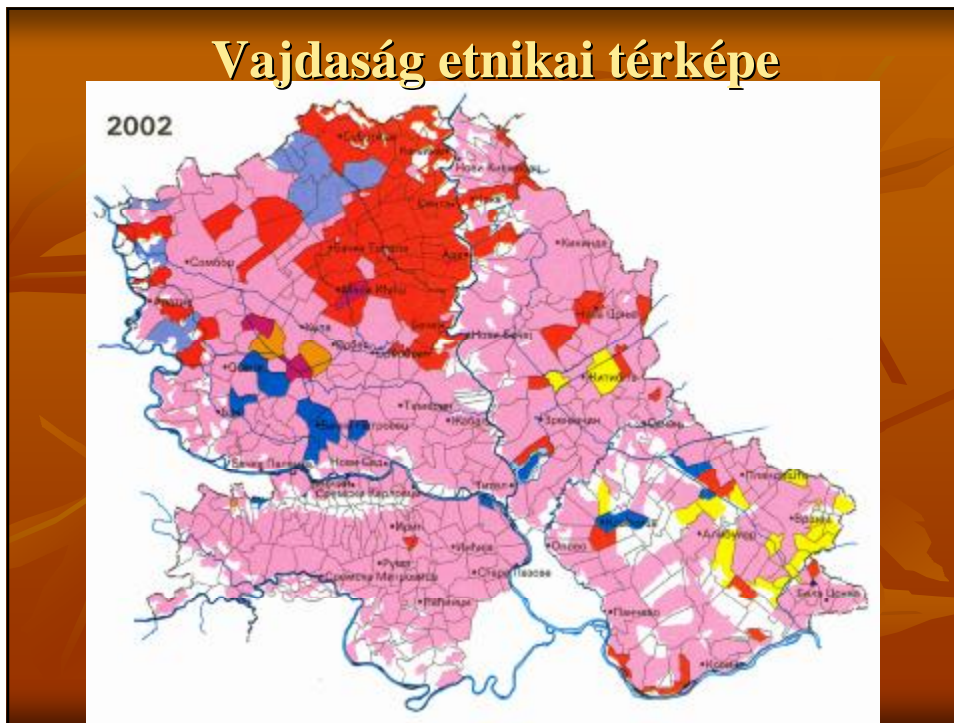
Forrás:

Magyarságkutató Tudományos Társaság (Szabadka)
kutatási anyaga és archívuma

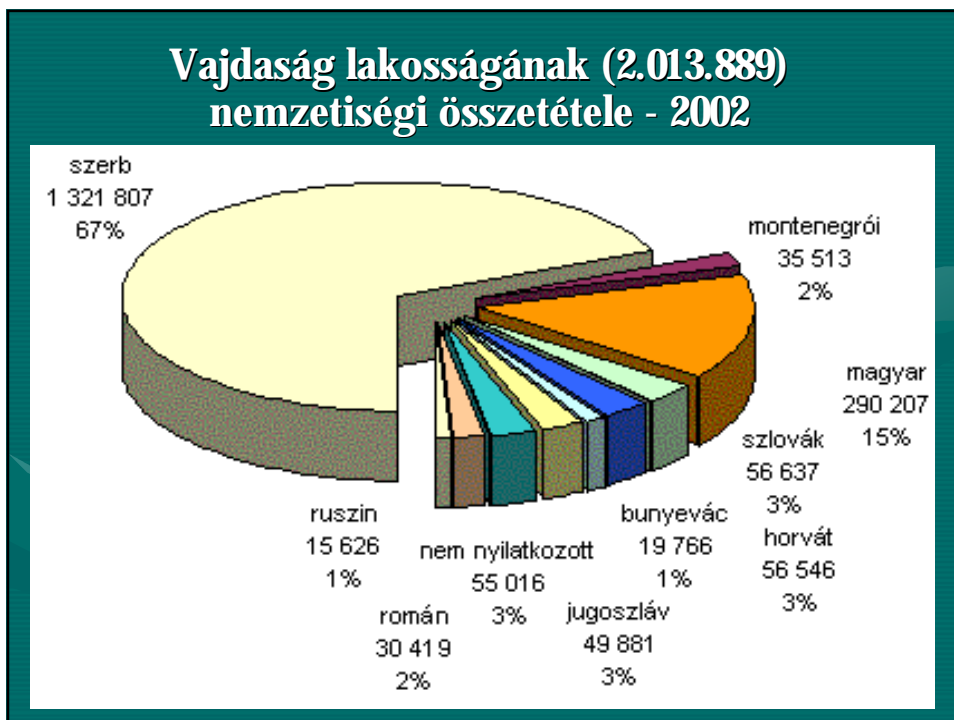
Szerbia lakosságának nemzetiségi összetétele Koszovó nélkül - 2002

Vajdaság etnikai térképe

Vajdaság lakosságának (2.013.889) nemzetiségi összetétele - 2002

Tanulságos tendencia: lakosságcsere történik!

**A szerbek tömegesen betelepülnek,
a kisebbségek emigrálnak.**

**- Tervezett betelepítések (kolóniák) Tito idejében
(180.000 boszniai szerb és montenegrói),**

**- Milošević idejében a menekültek 3/4 része
délnyugat Bácskában és Szerémségben telepedett le:
kb. 250.000**

Eredmény:

Vajdaság lakosságának 13%-a friss menekült!

Ma Vajdaságnak 2/3-a szerb

kb. a fele őshonos (autochton),

**a másik fele sajtóságos mentalitású betelepített
(kolonista, imigráns, vagy menekült).**

A kisebbségek begubóznak, kommunikációhiány

A magyarok száma/részaránya a Vajdaságban:

1900- ban	378 634	Növekvő népszaporulat Vajdasági lakosság részarányában: 26%
60 év múlva	(+ 70 953)	Ettől kezdve csökkenő népesség
1961	449 587	Részarány: 24%
40 év múlva	(- 159 380)	Gyors ütemű fogyatkozás
2002	290 207	Részarány: 14,28%.

A múlt században: Bácskában kétszer gyorsabban növekedett a népesség, mint Bánságban, és negyedével lassabban mint Szerémségben.

A magyarok számának csökkenését okozta (-50 000 a 90-es években) :

- 1. Elvándorlás**
- 2. Gyenge születési arány**
- 3. Asszimiláció**

Szórványélet:

A vajdasági magyarság egyharmada hátrányos nyelvi-etnikai helyzetben él. Majdnem a fele (130.000), a szerbséggel „nagy felületen érintkezve”, az egyre erősödő identitásvesztés folyamata fele halad.

Körzet/község	Összlakosság száma 2002	Magyarok száma 2002	% aránya 2002-ben
Észak-Bácska	<u>200 140</u>	<u>87 181</u>	43,56
Szabadka	148 401	57 092	38,47
Topolya	38 245	22 543	58,94
Dél-Bácska	<u>593 666</u>	<u>55 128</u>	9,28
Óbecse	40 987	20 018	48,84
Újvidék	299 294	15 687	5,24
Nyugat-Bácska	<u>214 011</u>	<u>21 825</u>	10,20
Észak-Bánát	<u>165 881</u>	<u>78 551</u>	47,35
Ada	18 994	14 558	76,64
Kanizsa	27 510	23 802	86,52
Zenta	25 568	20 587	80,52
Közép-Bánát	<u>208 456</u>	<u>27 842</u>	13,35
Nagybecskerek	132 051	14 211	10,76
Dél-Bánát	<u>313 937</u>	<u>15 444</u>	4,92

A vajdasági magyarság nem csak számosságában, identitástudatában és emberi, közösségi jogaiban veszített sokat az elmúlt évtizedek során, sokkalta súlyosabb számára az a veszteség, amelyet viszonylagos gazdasági és intellektuális erőnléte, társadalmi szerepe tekintetében szenvedett el.

A súlyvesztés, az emigrációval, asszimilációval együtt, folytatódik. A magyarok gazdasági önszerveződése egyenlő a nullával. Szerbiában, a még esedékes privatizációs és vagyon-visszaszármaztatási folyamatok kirekesztettjei és kárvallottjai is a kisebbségek.

A magyarok őshonos kisebbség Szerbiában, nemzeti megmaradásuk mégis attól függ, hogy mennyire tudnak alkalmazkodni a többségi nemzet által diktált állami intézkedésekhez, van-e azonnali válaszuk az esetleges diszkriminációra.

Például: A továbbtanulás dimenziója nem csak a szándékon múlik, de a hozzáférése és a helybeli versenyképességen is.

Oktatáskutatás eredmények:

- 1. Gyermek létszámcsökkenés** → ha ilyen rohamosan csökken a magyar tanulók száma a közoktatásban, akkor 10-15 év múlva csak a 3000-3500 fő felett számláló településeken lesz magyar tannyelvű oktatás. Színmagyar tagozatú általános iskolai oktatást csak az 5000-6000 főt számláló helységekben.
- 2. Képzés lemaradás** → a magyar gyermek továbbtanulási hajlama gyengébb, mint a többségi nemzeté.
- 3. Szakválasztás és a tannyelv összefüggése** → a közgazdasági, műszaki/informatikai, bölcsész képzést válasszák, utána az egészségügyi, a pedagógus szakot
- 4. Tömbösödés** → Észak-Bácska és Észak-Bánát területén, tanul a magyar középiskolások 75,76%-a.

Otthon- és megmaradási stratégia:

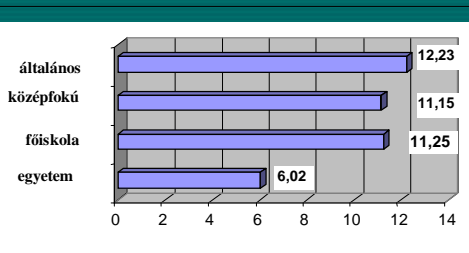
- 1. Élhető szülőföld – munkalehetőség, vállalkozás, életminőség**
(lehetetlen a teljes vajdasági magyarság számára egyetlen egységes gazdaságpolitikai nemzetstratégiát és viselkedési modellt megfogalmazni - többsikű tervek)
- 2. Fenntartható intézményhálózat – oktatás, művelődés, média**

Magyar középiskolások száma községenként megmutatja a tervezhető magyar középiskola-központokat

Magyar önkormányzatok - tömb	Diákok száma
Szabadka (1)	2 309
Zenta (2)	874
Topolya (3)	775
Kanizsa (4)	609
Óbecse (5)	550
Ada (6)	497
Törökkanizsa (11)	134
Összesen	5 748
Magyarlakta községek a szórványban	
Nagybecskerek (7)	299
Újvidék (8)	244
Csóka (9)	236
Zombor (10)	196
Temerin (12)	60
Összesen	1 035

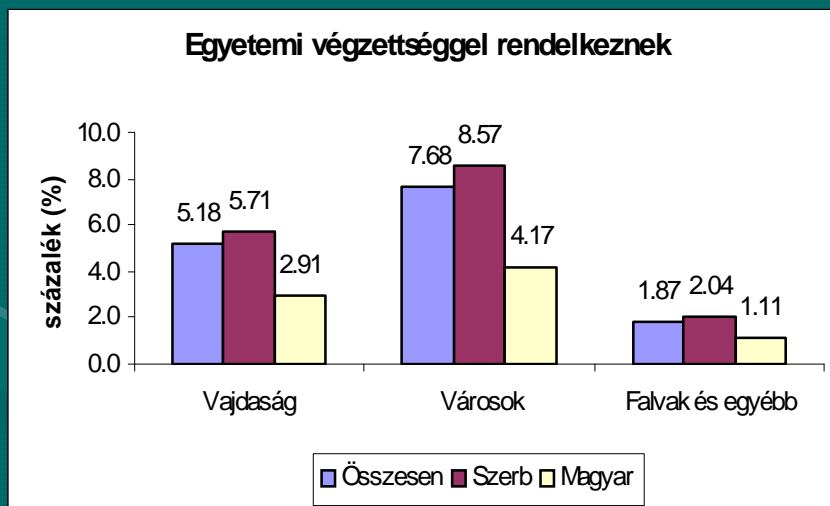
Feladat:

az asszimiláció, elvándorlás fékezése – identitásmegőrzés az iskolákban

A magyar tanulók száma az összes tanulók részarányában a demográfiaailag elvárt (14%) alatt van -legtöbbször a főiskolát választják, nem pedig az egyetemet - a hallgatók 1/3-a tanul (részben) magyarul

A magyar lakosság iskolai alulreprezentáltsága 15 év feletti aktív lakosok - 2002

Feladatunk:

intézményesítés, minőségemelés

Továbbfejleszteni az anyanyelvű oktatási hálózatot:

1. Érettségit adó szakközépiskolák és a gimnáziumok preferálása – magyar iskolaközpontok
2. Piacigényes szakok és gyakorlatias tudás bevezetése
3. Minőségemelés, szakértelmű tanárok (permanens továbbképzés, számítógép-, nyelvtanulás)
4. A szórványban tanulók támogatása (szakkollégiumok, utaztatás, ösztöndíjazás)
5. Emelni a továbbtanulási szándékot – felnőttképzés reformja: tovább-, átképző központok

Oktatáskutatási tapasztalatok:

1. Pedagógushiány a közoktatásban

- legtöbb magyarul tudó általános- és középiskolai tanár a tömbben, Szabadkán, Kanizsán és Topolyán hiányzik; az átmeneti megoldások kihatnak a tanítás minőségére!

2. **A Szerbiában/Vajdaságban élő magyarok a balkáni háború miatt elhalasztották a felsőoktatási intézményalapítási lehetőségeket.**

Évtizedes összefogás, munka eredménye:

Létrejött az Tartományi alapítású állami
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Újvidéki Egyetem keretein belül –
2006 január 31-től Szabadkán.

További lépések
intézménytámogatás, új szakok...

Magyarországi támogatások Vajdaságba:

- **nincs folyamatos, hosszú távú, intézményfenntartó támogatás!**
- **csak alkalmi-kiegészítő támogatások érkeznek**
- **az eddig kialakult alapítványi támogatási forma alkalmatlan (ösztöndíjazás)**
- **előnyös a magyarországi szakértői közreműködés az egyetemszervezésben**
- **és a magyar–magyar szakértői csoportok folyamatos működtetése a fejlesztési tervek kidolgozásában**

Vegyes szakértői csoport feladata:

Melyek azok az intézmények, finanszírozási formák és kisebbségi közösségépítő stratégiák, amelyek megerősíthetik a határon túli magyar közösségek identitását, javítják versenypozícióikat, összhangba hozhatók a többségi társadalom elvárásaival?

Milyen további eszközökre lenne szükség?

Áthárítható-e a finanszírozás az EU-ra?

Túl kell-e, túl lehet-e lépni a „templom és iskola” identitásőrző szerepén?

Az etnikus leépülés alkotóelemei a szórványban:

1. Demográfiai térvesztés

asszimiláció, vegyes házasságok, elköltözés

2. Gazdasági térvesztés

leszegényedés, munkanélküliség, izoláció, esélytelenség a privatizációban

3. Politikai térvesztés

önszerveződési formák leépülése, széthúzás

4. A nyelvi térvesztés

anyanyelvű iskola híján felszámolódik az anyanyelvi kollektivitás, értelmiségsorvadás

5. Kulturális és művelődési térvesztés

információ és közösségi élet hiánya, művelődési-, civil-, egyházi intézmények leépülése

Magyarságtudatunk a létfenntartás fontossága mögé került

- kérdőívezés: szülők - 2002

Szívesen küldené-e gyermekét olyan iskolába, ahol a magyar kultúra és történelem oktatása kiemelt óraszámban történik?		
válaszok:	Száma	Százaléka
Igen, ez fontos	136	27,8
Igen, de nem fontos (a megélhetéshez)	284	58,0
Nem fontos	67	13,7
Összesen	490	100

- A szórvány közösségekben évente átlagosan nincs kettőnél több művelődési esemény,
- Az iskolában összevont alsó tagozatok, vagy csak anyanyelvápolás létezik
- A magyar napi- és heti sajtó késve érkezik, gyér az Internet kapcsolat
- Gyakran csak vendégpapok végzik az egyházi feladatokat (Húsvét, Karácsony).

Intézményhálózat a szórványban!

1. közoktatási iskolaközpontok (Újvidék, Nagybecskerek)
2. művelődésházak (Muzslya, Temerin, Maradék, Székelykeve)
3. magyar médiahálózat (sajtó, TV, Internet)
4. magyar (nem szláv) katolikus papokat

Esélyegyenlőtlenség a munkaerőpiacon!

Feladat:

1. A vállalkozási hajlam és a befektetési készség emelése – tőkevonzás, családi vállalkozások, kezdő tőke, hitelek biztosítása
2. Infrastruktúra fejlesztés - beruházások
3. Érettségit adó szakközépiskolákba és a gimnáziumokba jutás preferálása - tanárok és tanulók ösztöndíjazása, utaztatása, szakkollégiumok rendszere
4. Piacigényes szakok és gyakorlatias tudást
 - emelni a továbbtanulási szándékot - felnőttképzés (permanens továbbképzés, számítógép-, nyelvtanulás)

Cél megállítani a fiatal szakemberek elvándorlását:

a vajdasági magyar közösség az elitemigráció miatt évente kb. 300 diplomás értelmiségiről kénytelen lemondani!

- 1. Komplex fejlesztési tervek kellene a helyi infrastruktúra és az emberi erőforrás erősítéséről**
- 2. Korlátozni a gazdasági emigrációt – vállalozási lehetőségek kistérségeként és falun (szórvány munkanélküliség: 40-50%!)**

KONKLÚZIÓK:

BERUHÁZÁSOK – ÉLETMINŐSÉG

- 1. A teljességigényű, működőképes infrastruktúra**
- 2. Regionális fejlesztési és kutatóintézeti hálózat kialakítása – a beruházási és vállalozási hajlam emelése**
- 3. Együttműködő – határon át nyúló, magyar nyelvű médiahálózattal folyamatosan informálni, közösségbe vonzani a magyar nyelvterületet**

OKTATÁS - INTÉZMÉNYTÁMOGATÁS

- 1. Az anyanyelvű oktatás- és a művelődési intézmények hálózati fenntartása**
- 2. A Kárpát-medencében egy nemzeti felnőttképzés, felsőoktatási stratégia és együttműködés kidolgozása (folyamatos anyaországi és a határon túli szakemberi közreműködés)**

**A gazdasági fejlesztés a
kistérségekben és az
oktatástámogatás közös metszete a
kitörési programoknak.**

**A munkahelyteremtés és a
humán erő fejlesztés a nyitást és a
rugalmas alkalmazkodókészséget
jelenti.**

**Concordia parvae res crescunt,
discordia maximae dilabuntur**

**Egyetértéssel a kicsik is
nagygyá lesznek,
széthúzással a legnagyobbak is
elenyésznek**